

Verslag Schoolvisite

Op 4 oktober 2010 vond een experimentele "schoolvisite" plaats op een Amsterdamse VMBO school. Dit is het verslag van die gebeurtenis. Deze versie van het verslag is geanonimiseerd, zodat anderen een indruk kunnen krijgen van hoe een schoolvisite werkt en wat het oplevert, zonder dat de privacy van de school en de deelnemers in het geding komt.

Onder begeleiding van Peter Dankmeijer en Bas Koppers van EduDivers verkenden een docente en zes leerlingen (vier meiden, twee jongens) de veiligheid van de school, met een focus op homoseksualiteit. Het programma was:

1. 3e/4e uur: introductie en kennismaking. De leerlingen denken mee over stellingen om in de klas te bespreken. Oefenen met elkaar interviewen.
2. Lunch: interviews met van te voren geselecteerde leerlingen en personeel.
3. 5e/6e uur: verkenningslessen met stellingenspellen, discussie over gewenste omgangsvormen en taken in de school.
4. 7e uur: nabespreking met de docent, betrokken docenten leerlingen en directeur: leuke en niet leuke dingen, aanbevelingen.

Kennismaken en discussie

De leerlingen zijn enthousiast en doen allemaal actief mee aan het gesprek. Ze zijn goed op de hoogte van wat er speelt op hun school. Sommige zijn heel persoonlijk.

We stellen de leerlingen vragen zoals: hoe zit het met je veiligheid op school en in de klas, als je ervoor uitkomt dat je homo of lesbisch bent? Durf je ervoor uit te komen, maar ben je bang dat je wordt uitgescholden, gepest of in elkaar geslagen? De leerlingen zijn het erover eens dat de sfeer op de school wel goed is, dit komt later ook uit de resultaten van de interviews naar voren. Maar ze geven ook voorbeelden, waarbij leerlingen die ervoor uitkomen dat ze homo of lesbisch zijn, problemen ervaren. Een leerling vertelt dat hij er voor uit is gekomen (via Hyves) dat hij homo is. De meeste leerlingen reageerden positief op zijn coming-out, maar er waren ook leerlingen die er zichtbaar moeite mee hadden. Zowel de leerlingen als de lerares vinden lessen over seksuele voorlichting belangrijk, en als het op een leuke, actieve en speelse wijze wordt

gedaan, verwachten ze dat de leerlingen ervan leren om elkaar met meer respect en begrip te behandelen. Seksuele voorlichting wordt gegeven bij Biologie.

Interviews

De leerlingen bereiden de interviews voor door elkaar te interviewen. EduDivers heeft een vragenlijst gemaakt, maar de leerlingen mogen die veranderen. Na het uitproberen komen ze met suggesties. Ze vinden het overdreven om naast man en vrouw ook "anders" te zetten. Ze snappen dat er misschien transgender leerlingen zijn, maar niemand komt daarvoor uit en ze denken dat het dus veel uitleg vergt en niets oplevert. Ook besluiten de leerlingen om vragen 4, 8 en 9 weg te laten. In vraag 32 wordt het woord "gay/straight alliance" vervangen door "gay meeting" omdat dit woord minder uitleg nodig heeft. Er worden twee vragen toegevoegd (zie vragenlijst met resultaten).

Daarna gaan de leerlingen in de pauze andere leerlingen interviewen. We spreken af dat ze niet alleen vrienden en vriendinnen vragen, maar ook leerlingen die ze niet kennen, en uit verschillende leerjaren. De bedoeling is dat we een beetje een echt beeld krijgen van wat mensen vinden, dus niet alleen positieve of negatieve leerlingen.

Het vinden van leerlingen blijkt gemakkelijk te gaan. Binnen de kortste keren zijn 19 leerlingen en 3 docenten geïnterviewd. De gevraagde leerlingen worden naar het visitelokaal gehaald en aan een apart tafeltje geïnterviewd. De interviews duren meestal maar een minuut of 10 voor 32 multiple choice vragen, en 7 open vragen. Na elk interview leveren de leerlingen het formulier met aantekeningen in bij Bas Koppers, die de antwoorden turft (zie bijlage).

Uit de cijfers blijkt dat de meeste geïnterviewde leerlingen redelijk tolerant zijn. Dat kan komen omdat er meer meisjes (12) dan jongens (6) geïnterviewd zijn. Alleen verschillen de meningen erg over:

- Of discriminatie op school voorkomt
- Of jongens op school erg macho zijn
- Of leerlingen zich irriteren aan jongens met meisjesachtig gedrag of aan meisjes met jongensachtig gedrag

- Hoe erg schelden is (met verschillen in meningen over “hoer”, “kutmarokkaan” en “homo”)
- Of een “gay meeting” een goed idee is (sommigen vinden het een goed idee om dingen te verbeteren, anderen dat je jezelf niet moet apart zetten)

Stellingenspel in de lessen

Omdat mensen soms als persoon heel anders reageren dan in een groep, doen we in twee lessen groeps gesprekken over homoseksualiteit. In de ene les doet Bas Kopper van EduDivers dit, in een andere les doet de docente het. De leerlingen mogen kiezen wat ze willen doen in de les: mee-lesgeven, mee-discussiëren of alleen kijken. De meeste kiezen voor kijken en zo nodig af en toe een opmerking maken of een vraag stellen.

De leerlingen mogen ook meebeslissen over de stellingen waarover de klassen gaan discussiëren. Daar maken ze gebruik van: ze komen met een aantal hele nieuwe stellingen.

De lessen beginnen met een "schuttingspel": alle leerlingen mogen opschrijven wat in hen opkomt bij het woord homo. Dit is een voorbeeld van een bord met opmerkingen:

De opmerkingen zijn over het algemeen positief. Sommige leerlingen fluisteren wel een paar andere dingen, maar iedereen mag per persoon maar één woord opschrijven en daarbij maken ze bijna geen negatieve opmerkingen.

Daarna gingen we de stellingen bespreken. Voor het stellingenspel in de klas blijken hele duidelijke instructies voor zowel leerling als docent nodig. De docente legt het spel en de regels duidelijk uit. Als er teveel door elkaar wordt gepraat, grijpt zij meteen in. Als er leerlingen zijn, die weinig inspraak hebben in de klas, betreft de docent deze ook bij de les. De docente geeft een leerling een krijtje, als je een krijtje hebt, mag je een opmerking op het bord schrijven, en dan het krijtje doorgeven. Zo zorgt zij ervoor dat het rustig bleef. Bas geeft meer ruimte: iedereen mag wat zeggen. De discussie werd daardoor veel levendiger dan bij de docente, maar het vergde ook meer ingrijpen tijdens de discussie om te voorkomen dat de leerlingen te enthousiast en luid werden.

De leerlingen mogen links of rechts in de klas gaan zitten als ze het eens of oneens zijn. Soms is niet helemaal duidelijk welke kant "eens" was, dan wordt het een beetje rommelig. Maar de leerlingen zijn het erover eens, dat het een goede manier is om een begin te maken om het onderwerp homoseksualiteit op school bespreekbaar te maken.

De stellingen:

1. Pesten mag soms (nieuwe stelling; hier waren alle leerlingen tegen, dus weinig discussie)
2. Homo als scheldwoord moet kunnen (nieuwe stelling; in het begin van de bespreking waren de meeste leerlingen daar wel voor, maar na discussie werden sommige leerlingen wel tegen. Vooral na het argument dat schelden altijd zeer doet.)
3. Homoseksueel is normaal (oude stelling; hier waren alle leerlingen voor, dus niet veel discussie)
4. Homoseksuelen moet je op een afstand houden (oude stelling; de meeste leerlingen waren tegen, maar er was wel wat discussie over.)

5. De school moet speciale dingen doen om homodiscriminatie tegen te gaan (oude stelling, maar de formulering is een beetje anders gemaakt. Veel leerlingen waren hiertegen.
6. Homo's accepteren hetero's (nieuwe stelling, maar niet besproken in de les wegens tijdgebrek)

Nabespreking

Als afsluiting hangt Peter een flap met een tekening van een boom op. Hij vertelt dat alle visiteleerlingen op post-its opmerkingen kunnen schrijven en in de boom kunnen plakken. De boom is de school. In de bladeren komen alle positieve opmerkingen over wat ze na deze dag gemerkt hebben wat goed is aan de school. In de wortels, onder de aarde, zitten de zaken die niet zo goed en onzichtbaar zijn.

Als **positieve** aspecten van hun school noemen de leerlingen:

- Dat er toch wel positieve mensen zijn
- Respect voor homoseksualiteit
- Leerjaar 1: Alles is liefde
- Dat er toch wel over nagedacht is wat is homoseksualiteit
- De meeste jongeren hebben respect voor jongeren die op hun eigen geslacht vallen & vinden het eigenlijk “normaal”
- De kindere reageerde meestal wel geïnteresseert
- Laat mensen in z'n waarde dan heb je het zelfde terug
- Meisjes zien homo's als teddyberen & lesbo's als “gewoon”
- Lesbo's zijn “sexy”
- Het is belangrijk dat iedereen gewoon zichzelf is
- Homo's die niet vies zijn van hetero's
- Homo's zijn gezellig zeggen de meiden
- Niet oordelen in 't algemeen als je die “groep” niet persoonlijk kent per persoon
- Je hoeft geen afstand te nemen van homo's om wie ze zijn
- Respect voor iedereen
- Geen zinloos geweld (met tekening lieveheersbeestje)
- Opvragen, doorvragen
- Respect voor de homoseksualiteit
- Je kan mensen niet over een kam scheren
- Homo's zijn niet vier!
- Op niveau uitleggen
- Oordeel pas over anderen als jezelf weet wat echt NORMAAL is
- Veel zijn geïnteresseerd in de mening van anderen en van homo's
- Een lesbo/homo als vriend of vriendin
- De klas was geïnteresseerd op het gebied van homo's

Als **half positieve, half negatieve** dingen noemen ze:

- Je bent pas cool als je zelf niet onderscheidt
- Ik heb vandaag veel geleerd maar ook de positieve en negatieve gedachten van verschillende mensen
- Kijk eens naar jezelf

Als **negatieve** aspecten noemen de leerlingen:

- Schoolbeleid
- Hetero's weten niet wat homoseksualiteit inhoudt
- Homo's zijn "vies"
- Sommige kinderen durven er niet over te praten, vooral 1^e klas
- Homo's overdrijven over Het Homo zijn
- Kunnen niet goed inbeelden in wat homo's voelen
- Niet iedereen dacht er positief over
- Geweld
- Jongens tegenover homojongens
- Er is veel kritiek op homo's
- Veel schelden op onze school
- Sommige mensen schreven raare dingen op maar wisten niet waarom ze het raar vonden
- Scheldwoord
- Homo's zijn raar
- Er waren helaas ook negatieve meningen
- Hetro's weten niet wat homoseksualiteit echt inhoud!

Daarna vraagt Peter welke van de negatieve zaken verbeterd kunnen worden, en hoe de notities op de wortels ook "omhoog" gebracht kunnen worden.

Peter legt uit dat een aanpak van de school om de situatie te verbeteren, je vier soorten dingen kunt doen:

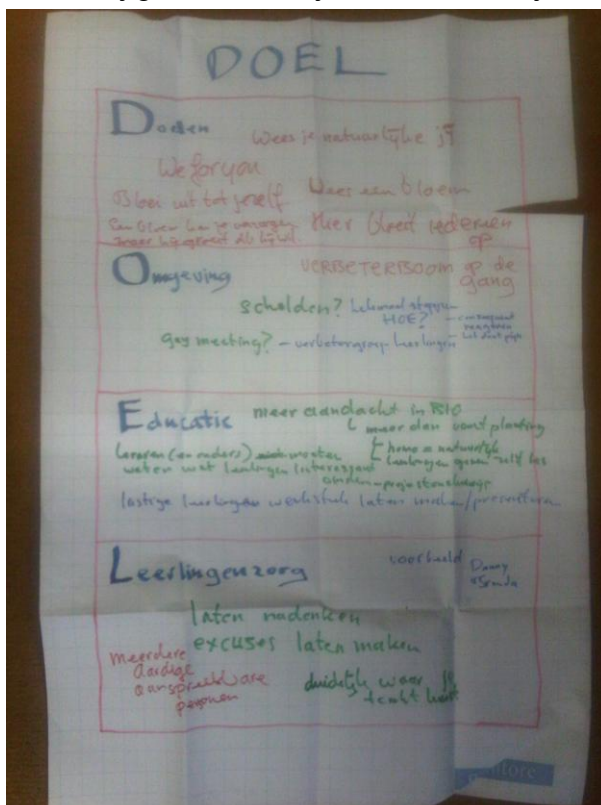
1. Een goed doel bedenken
2. De omgeving verbeteren
3. De educatie (dus de lessen) verbeteren

4. De leerlingenbegeleiding verbeteren

Dit noemt EduDivers het DOEL model (Doel, Omgeving, Educatie, Leerlingenzorg). Als je het model invult, heeft de directeur meteen een mooi recept om de school te verbeteren.

Samen bekijken we welke concrete suggesties we kunnen bedenken. Eerst komen er veel suggesties voor educatie en omgeving. Daarna ook nog wat ideeën voor leerlingenzorg. Het bedenken van mooie doelen en een visie blijkt wat moeilijker. Peter geeft de tip om na te denken hoe de visie die de school al heeft kan worden aangescherpt op dit gebied. Dit is een groene school, en in de missie staat dat men de zorg voor de natuur en voor elkaar bevordert. Er is veel aandacht voor zelfontplooiing van de leerlingen. Dat inspireert de leerlingen hele erg en ze komen met een serie slogans, die als visie en missie voor het (homo- en diversiteit)beleid kunnen dienen:

- Wees je natuurlijke jij, We for you!, Wees een bloem!, Een bloem kan je verzorgen, maar hij groeit zoals hij wil, Bloei uit tot jezelf. Hier bloeit iedereen op!

Doel

- Wees je natuurlijke jij
- We for you!
- Wees een bloem!
- Een bloem kan je verzorgen, maar hij groeit zoals hij wil
- Bloei uit tot jezelf
- Hier bloeit iedereen op!

Omgeving

- Verbeterboom op de gang
- Schelden? Helemaal stoppen, hoe? Consequent reageren, duidelijk maken dat het pijn doet
- Gay meeting? Niet een Gay/Straight Alliance. Wel een verbetergroep van leerlingen die willen helpen de sfeer te verbeteren.

Educatie

- Meer aandacht tijdens biologielessen: meer dan voortplanting. Benadruk dat homoseksualiteit natuurlijk is, laat leerlingen zelf ook les geven.
- Leraren (en ouders) moeten weten wat leerlingen interessant vinden: projectonderwijs.
- Lastige leerlingen een werkstuk laten maken en presenteren

Leerlingenzorg

- Voorbeelden van goede leerlingen zijn belangrijk als rolmodellen
- Laat lastige leerlingen nadenken over wat ze gedaan hebben en hun excuses aanbieden
- Het moet duidelijk zijn waar leerlingen terecht kunnen als er problemen zijn
- Er moeten meerdere aardige aanspreekbare personen zijn

Helemaal aan het eind van de dag werd kort besproken wat de leerlingen van de dag vonden. Iedereen vond het een leuke en leerzame dag. De helft van de leerlingen was 2 uur langer gebleven dan hun schooldag vandaag eigenlijk was.

Aanbevelingen van EduDivers

Het valt op dat de leerlingen een goede en kritisch overzicht hebben gekregen van wat op school speelt. De opmerkingen op de boom wedijveren wat betreft helder inzicht met de inzichten die uit wetenschappelijke onderzoeken komen. De aanbevelingen van de leerlingen sluiten ook aan op diverse inzichten waarvan we uit onderzoek weten dat ze effectief zijn om de sfeer op scholen te verbeteren. Het gaat vooral om de aanbevelingen om:

1. **Schelden consequent te stoppen.** Een aanvullend advies van EduDivers: naast een richtlijn van de school is het belangrijk dat elk personeelslid hier haar of zijn eigen stijl in vindt. Sommigen doen dit met relativering en humor, anderen meer pedagogisch of juist disciplinair. Iedereen moet die ruimte krijgen, maar de school moet wel een richtlijn en een sfeer waarin dit plaatsvindt aangeven.
2. **Een verbetergroep opzetten.** Leerlingenparticipatie is een zeer effectief middel om manieren te vinden om de sfeer op school te verbeteren, waar de leerlingen zichzelf in kunnen vinden en dus enthousiast aan meewerken. Deze schoolvisite laat zien dat zelfs op een school als deze, waar leerlingen strak worden begeleidt, leerlingenparticipatie inspirerend en constructief werkt. Het ophangen van een “verbeterboom” in de gang is een leuk idee, waaromheen men zulke participatie kan organiseren. Belangrijk is wel dat de participatie niet alleen passief is, maar van een zo hoog mogelijk niveau (zie bijlage: participatieladder met niveau van jongerenparticipatie).
3. **Aanscherpen aandacht voor homoseksualiteit in Biologie.** Dit kan ook in Maatschappijleer zijn. Het uitnodigen van het COC kan een mogelijkheid zijn, omdat leerlingen zelf wel willen mee werken kunnen we misschien iets bedenken om samen te werken met voorlichters. Men zou ook leerlingen voor de lessen kunnen vragen om hun vragen (op

gesloten briefjes) op te schrijven. Andere leerlingen zouden die kunnen opzoeken en de antwoorden zouden met voorlichters kunnen worden besproken. EduDivers beveelt ook aan om de voorlichting niet alleen te laten gaan over hoe mensen per persoon denken over homoseksualiteit, maar ook over de sfeer op school en hoe leerlingen met elkaar omgaan.

4. **Lastige leerlingen laten nadenken en excuses laten aanbieden is** een goed idee. Vooral de inleving dat schelden en pesten pijn doet en persoonlijk contact, zullen helpen. Pas op: leerlingen die negatieve emoties hebben over homoseksualiteit moet je niet veroordelen op hun emoties, maar op hun negatieve gedrag.
5. **Visie ontwikkelen.** De leerlingen deden fantastische suggesties voor een samenhangende inspirerende visie van de school. Dit kan worden gedeeld met andere leerlingen en personeel. Het is belangrijk dat iedereen, of in ieder geval een meerderheid snapt waarom homo-emancipatie een integraal onderdeel is van de identiteit van deze school, en een mooie visie is daarbij een goede leidraad en kapstok.

Bijlage: resultaten interviews leerlingen

Leeftijd: 14/15 jaar, 19 leerlingen

Geslacht: man: 6   vrouw: 12   anders: 1 niet ingevuld

SCORE

GESLOTEN VRAGEN		1	2	3	4	5
1	Ik voel me veilig op school		1	3	6	9
2	Discriminatie komt niet voor op school	4	5	6	3	1
3	Ik vind het OK als mensen een andere manier van leven hebben dan hoe ik zelf leef				3	16
4	Ik vind het leuk als mijn vrienden van andere muziek houden (vraag was geschrapd; 9 niet beantwoord)			1	3	7
5	Ik vind het vervelend als mensen over mij oordelen zonder dat ze mij kennen			1	4	15
6	Ik zou wel samenwerken met iemand die een heel andere mening heeft als ik	1		3	3	12
7	Ik vind het leuk met verschillende mensen om te gaan		1		4	14
8	Iedereen mag zichzelf zijn				1	18
9	Wie je ook bent, je verdient respect (vraag was geschrapd; 10 niet beantwoord)	2			2	5
10	Als je 'anders' bent vraag je erom gepest te worden	16				3
11	Jongens gedragen zich hier vaak erg macho	3	1	5	4	6
12	Meisjes weten hier wat ze willen; ze trekken zich niet veel van de mening van jongens aan	3	2	7	3	4
13	Lessen over seksuele voorlichting zijn belangrijk voor alle leerlingen		1	2	1	15

14	Lessen over wat meisjes van seks vinden zijn belangrijk	1		7	1	10
15	Lessen over wat jongens van seks vinden zijn belangrijk	1		7	1	10
16	Lessen over wat belangrijk is voor homo's/lesbo's zijn belangrijk		2	3	3	11
17	Meisjes die zich gedragen als een jongen vind ik vervelend	13	1	2	1	2
18	Jongens met vrouwelijke trekjes vind ik vervelend	13		2	1	3
19	Ik kijk bij vriendschap naar HOE mensen zijn, niet WAT ze zijn (1 niet beantwoord)	1	1		2	15
20	Als mijn beste vriend of vriendin vertelt dat hij of zij homo of lesbisch is, blijven we vrienden				1	17
21	Er wordt hier veel gescholden	1	1	2	1	15
22	Schelden met het woord hoer is niet erg	7	4	3		5
23	Schelden met het woord kutmarokkaan is niet erg	11	1	2	3	2
24	Schelden met het woord homo is niet erg	12	2	1	1	3
25	Ik vind het OK als een jongen en een meisje die verliefd zijn, elkaar op school zoenen			2	3	14
26	Ik vind het OK als een twee jongens die verliefd zijn, elkaar op school zoenen		1	3	4	11
28	Ik zou niet graag samen een opdracht doen met iemand die lesbisch of homo is	13	1		1	4
29	Ik vind het prima om naast een homo/lesbische leerling in de klas te zitten				2	17
30	Ik vind het prima om op werkweek met een homo/lesbische leerling op één kamer te slapen	2		2	4	11

31	Een homoseksuele leraar/lerares voor de klas vind ik prima	1			1	17
32	Het zou leuk zijn als er op school een gay-straight alliance komt	3	1	2	5	8

EXTRA VRAGEN

	Zou je er thuis over kunne praten als je homo zou zijn?	Ja: 18	Nee: geen	Twijfel: 1		
	Zou je ervoor uit kunnen komen op school als je homo bent?	Ja: 9	Nee: 4	Twijfel:		

Bijlage: resultaten interviews docenten

Geslacht: man: 3   vrouw: 1   anders:

SCORE

GESLOTEN VRAGEN		1	2	3	4	5
1	Ik voel me veilig op school					4
2	Discriminatie komt niet voor op school		1	2	1	
3	Ik vind het OK als mensen een andere manier van leven hebben dan hoe ik zelf leef				1	3
4	Ik vind het leuk als mijn vrienden van andere muziek houden (1 niet beantwoord)					3
5	Ik vind het vervelend als mensen over mij oordelen zonder dat ze mij kennen			1	1	3
6	Ik zou wel samenwerken met iemand die een heel andere mening heeft als ik				2	2
7	Ik vind het leuk met verschillende mensen om te gaan					4

8	Iedereen mag zichzelf zijn					4
9	Wie je ook bent, je verdient respect (vraag was geschrapt; 1 niet beantwoord)		2			1
10	Als je 'anders' bent vraag je erom gepest te worden	2	2			
11	Jongens gedragen zich hier vaak erg macho			1	1	2
12	Meisjes weten hier wat ze willen; ze trekken zich niet veel van de mening van jongens aan			3	1	
13	Lessen over seksuele voorlichting zijn belangrijk voor alle leerlingen					4
14	Lessen over wat meisjes van seks vinden zijn belangrijk					4
15	Lessen over wat jongens van seks vinden zijn belangrijk					4
16	Lessen over wat belangrijk is voor homo's/lesbo's zijn belangrijk					4
17	Meisjes die zich gedragen als een jongen vind ik vervelend	4				
18	Jongens met vrouwelijke trekjes vind ik vervelend	4				
19	Ik kijk bij vriendschap naar HOE mensen zijn, niet WAT ze zijn (1 niet beantwoord)					5
20	Als mijn beste vriend of vriendin vertelt dat hij of zij homo of lesbisch is, blijven we vrienden			1		3
21	Er wordt hier veel gescholden				3	1
22	Schelden met het woord hoer is niet erg	3		1		
23	Schelden met het woord kutmarokkaan is niet erg	3		1 (ligt eraan)		

			hoe het gebruikt wordt)		
24	Schelden met het woord homo is niet erg	3	1 (idem)		
25	Ik vind het OK als een jongen en een meisje die verliefd zijn, elkaar op school zoenen	2		1	1
26	Ik vind het OK als een twee jongens die verliefd zijn, elkaar op school zoenen	2		1	1
28	Ik zou niet graag samen een opdracht doen met iemand die lesbisch of homo is	3			1
29	Ik vind het prima om naast een homo/lesbische leerling in de klas te zitten				4
30	Ik vind het prima om op werkweek met een homo/lesbische leerling op één kamer te slapen				4
31	Een homoseksuele leraar/lerares voor de klas vind ik prima				4
32	Het zou leuk zijn als er op school een gay-straight alliance komt		1 (je zet jezelf apart)		2

EXTRA VRAGEN

	Zou je er thuis over kunnen praten als je homo zou zijn?	Ja: 3			
	Zou jke ervoor uit kunnen komen op school als je homo bent?	Ja: 3			

Participatieladder

